

[B] **ODE AAN EEN VERVLOGEN MENTALITEIT.
GEERT VAN ISTENDAEL BEZINGT ZIJN VADER**

Tegen de tachtig loopt August Vanistendael als zijn geest begint te deemsteren. Zoon Geert beseft dat hij de laatste kans moet grijpen om met vaders zegen een keuze uit diens poëzie samen te stellen. De man die in dienst van de vakbeweging decennialang de wereld rondreisde, vertrouwde in verloren uurtjes op hotelkamers en in vliegtuigstoelen sonnetten aan het papier toe. Streng zal hij moeten selecteren, vindt de zoon. Want niet zelden verliest dichtertlijk talent het van roomse retoriek en gedateerde beeldentaal. Van Istendael junior vrees evenwel de rol van scherprechter. Hij wil de oude, tere man niet kwetsen. “Ik heb al veel te fel op hem ingehakt, vroeger.”

Het is op een van de laatste pagina's van *Gesprekken met mijn dode god* dat Geert van Istendael deze zelfkritiek aan het papier toevertrouwt. Maar van aanvallen op zijn vader heeft de lezer dan nog weinig meegekregen. Of het moet de bekentenis zijn dat zoon Geert in de jaren zeventig “uit verlate puberale balorigheid” bij de socialistische vakbond ging werken. Het thema van oedipale strijd diept Van Istendael verder niet uit. Hij heeft vooral de ambitie een monumentje voor zijn vader op te richten en zich in zijn belevingswereld te verplaatsen. Daar slaagt hij wonderwel in. Een pareltje is het hoofdstuk “Liefde in Vlaanderen 1937”. Wanneer de jonge August als lid van een cabaretgroepje van de katholieke arbeidersjeugd komt spelen op de nonnenschool, ontluikt de liefde tussen hem en een onderwijzeres. Van Istendael maakt invoelbaar hoe zijn diep gelovige vader worstelt met zijn drift en met in deze tijd van directe beschikbaarheid inhoudsloos geworden begrippen als zielenadel en zedigheid. Dankbaar put hij daarbij uit de liefdesbrieven die de jonge August schreef. “Hoe vrees ik soms je vrouwelijke schuchterheid te scheuren”, bekennt hij in een van zijn epistels. Een freudiaan weet wel raad met deze metaforiek, maar naar de overtuiging van zoonlief komt het voor het huwelijk hoogstens tot gestolen zoenen.

Intrigerend is ook Van Istendaels schets van zijn vaders loopbaan in de katholieke arbeidersbeweging. Vanaf 1947 tot 1967 werkte August Vanistendael bij

het Internationaal Christelijk Vakverbond, daarna als secretaris-generaal van een organisatie voor katholieke ontwikkelingshulp. Vol bewondering schrijft de geëngageerde schrijver die in menig opzicht in vaders voetsporen is getreden dat de vakbondsman zijn leven heeft gewijd aan een poging het volk de kracht te geven om te strijden tegen armoede en onderdrukking. Hij droomde van de verheffing van de gewone man. Op de vraag “Wat wil de arbeider?” hadden de materialistische socialisten naar zijn inzicht maar één antwoord. “Meer!” Het is kritiek die uiterst actueel klinkt nu de vakbond voor niets anders opkomt dan het behoud van verworven rechten. Zijn tijd vooruit was hij ook, vindt Van Istendael, in zijn aandacht voor de keerzijden van de globalisering, lang voor het begrip überhaupt bestond. Maar in zijn enthousiasme overspeelt hij soms ook zijn hand. “Mijn vader bracht in West-Europa het begrip onderontwikkelde land, later ontwikkelingsland, later derde wereld, *Tiers Monde*, binnen”, schrijft hij. Als hij gelijk heeft, moet de geschiedenis van de ontwikkelings-samenwerking herschreven worden en de Franse demograaf en antropoloog Alfred Sauvy als degene die het begrip *Tiers Monde* in 1952 muntte uit de boekjes worden geschrappt.

Daarmee is *Gesprekken met mijn dode god* nog geen hagiografie. Van Istendael schroomt niet op te tekenen dat vakbondsleider August Cool in 1967 een vernietigend rapport maakte over het ICV, de organisatie waarover senior tot dat jaar de scepter zwaaide. Maar al aarzelt hij niet smetjes op het blazoen van zijn vader te signaleren, ze schudden de journalist in hem niet echt wakker. In plaats van de beschuldigingen eens grondig uit te zoeken, maakt hij alle kritiek in twee welgekozen zinnen onklaar. “Cool wilde een ordelijke boekhouding en een nuchtere aanpak. Mijn vader was een visionair.”

Eenzelfde patroon is zichtbaar in de verhalen over August Vanistendaels liefde voor Latijns-Amerika. In een Engelse krant leest Geert halverwege de jaren zeventig dat een goede vriend van zijn vader, pater Vekemans, in die contreien voor de CIA werkte. Als hij het ouderlijk huis belt met die boodschap, is verontwaardiging zijn deel. Vele jaren later komt hij tot dit inzicht: “Mijn vader trok naar Latijns-Amerika om het vuur van de vakbond te ontsteken. Hij vroom vast in de Koude Oorlog.” Toch zaait dit geen echte

twijfel over de zin van zijn inspanningen in landen als Chili en Ecuador. Van Istendael zoekt er de vrienden van zijn vader die nog leven op en hij geeft hun alle ruimte de lof te zingen van *Don Augusto* en zijn goede werken.

Tekenend voor Van Istendaels manier van kijken is de passage over de stille laatste levensjaren van de vroeger zo in het spreken begaafde vakbondsman. Alleen als zijn zoon vertelde over de kieviten die hij onderweg naar het rusthuis had gezien, leek hij even op te leven. “Op een dag glimlachte hij niet meer. Ook de kievit was uit zijn leven weggevlogen, voorgoed. Hij doofde uit in 2003.” Na deze aangrijpende zinnen heeft Van Istendael slechts een witregel nodig om te vervolgen met: “Hij heeft zestig vakbonden uit de grond gestampt. Hij heeft in honderden, ik denk zelfs in duizenden mensen het licht van de hoop op gerechtigheid ontstoken, dat kon hij als zéér weinig anderen, het was zijn roeping, doem en genade een drager van licht te zijn.”

De balans van een leven wordt hier opgemaakt door de bijdrage die is geleverd aan de wereld te beschrijven. De maat is niet iets als persoonlijk geluk of de kwaliteit van intieme relaties met familie en vrienden. “Je was de eeuwig afwezige, vader”, luidt de openingszin van het boek. Wie vervolgens een afrekening verwacht met een man die voor zijn carrière koos en zijn gezin vergat, komt bedrogen uit. In tijden dat het haast een plicht is bij een eerste kennismaking de intiemste zielenroerselen op tafel te gooien, kan *Gesprekken met mijn dode god* al gauw overkomen als een afstandelijk boek. Maar de ouderwetsheid van zelfbenoemde reactionair Geert van Istendael loont. Het portret van zijn vader bewaart een vervlogen manier van leven en denken voor eeuwig en drie dagen.

TOMAS VANHESTE

GEERT VAN ISTENDAEL, *Gesprekken met mijn dode god*, Atlas, Amsterdam/Antwerpen, 2009, 304 p.
